

Çizgi Film Programlarının Çocuklara Etkisi Konusunda Ailelerin Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi¹

*

Gamze Yetim* - Hakan Sarıçam**

* YL öğrencisi, Dumlupınar Üniversite & Eğitim Bilimleri Enstitüsü, - Kütahya/ Türkiye
E-Posta: gmzytm@gmail.com

** Yrd.Doç.Dr., Dumlupınar Üniversitesi & Eğitim Fakültesi & Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD - Kütahya/ Türkiye E-Posta: hakansaricam@gmail.com

Öz

Araştırmanın amacı, çizgi film programlarının çocuklara etkisi konusunda ailelerin bilgi ve farkındalık düzeylerini incelemektir. Araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve araştırma olgu bilim deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, yarı-yapılandırılmış görüşme soruları yoluyla elde edilmiştir. Araştırma, amaçlı uygun örnekleme stratejisiyle belirlenen Kütahya ilinde çocuğu okul öncesine devam eden 25 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri betimsel ve sistematik (tematik) analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, araştırmaya katılan ebeveynlerin çizgi film programları hakkında fazla bilgiye sahip olmadıkları bundan dolayı program konusunda seçimleri çocuğa bıraktıkları tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcılar, çizgi filmlerin çocukları olumsuz etkiledikleri, bir başka ifadeyle yararlı etkilerinden ziyade zararlı etkileri olduğunu aktarmışlardır. Son olarak ebeveynlerin çizgi film programları hakkında çocuklarıyla konuşmadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çizgi film programları, aile bilinci, okul öncesi dönem, çocuklar

¹ Bu çalışma 27-29 Nisan 2016 tarihlerinde Kastamonu'da gerçekleştirilen 11. Ulusal Okul Öncesi Eğitimi Öğrenci Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Investigation of the Families' Knowledge and Awareness about Effect of Cartoon on Children

*

Abstract

The aim of this research is the investigation of the families' knowledge and awareness about effect of cartoon on children. In this research, phenomenological design as qualitative method was used. Research data was collected via semi-structured interviews. 25 parents who have children in preschool education in Kütahya. Participants were determined by purposeful convenient sampling strategy. Data of the research was analyzed using descriptive and systematic (thematic) analysis. According to the findings, parents don't have enough information about cartoon program and so they allowed choices about cartoon to children. In addition, parents said that cartoons affected children negatively. In other words, cartons have more harmful effect than useful effect. Finally, parents did not talk to their children about cartoon programs.

Key Words: *Cartoon program, family knowledge and awareness, preschool age, children*

Çocuklar donmamış beton gibidir, üzerine ne düşse iz bırakır.
(HaimGinott)

Giriş

Toplumun geleceği olan okul öncesi çocuklar, günümüzde yaygın olan, kendini sürekli yenileyen ve etkili bir kitle iletişim aracı olan televizyondan büyük ölçüde etkilenmektedir. Çünkü televizyon hem görsel, hem işitsel ve bazı yönleri ile de eğitici bir araç olabilmektedir (Çilenti, 1980;1982;1984). Çilenti (1980) E. Dale'in öğrenme modelinde televizyona vurgu yaparak; öğrenmede göze ve kulağa hitap eden bir araç olduğunu aktarmıştır. Çilenti (1984) ise televizyonu somuttan soyuta doğru oluşan öğrenmelerde, Dale'in yaşantı konisinin ortalarında yer alan, diğer eğitim araçlarının ve yöntemlerinin kullanılabildiği bir eğitim aracı olarak tanımlamaktadır. Kitle iletişim araçlarından biri olan televizyonun içeriğinde reklamlar, diziler, yarışmalar, belgeseller, spor programları vs ile çocukları yakından ilgilendiren, renkli ve hareketli görselleri sayesinde onların dikkatlerini kolayca çekebilen ve sayısı hemen hergün çoğalarak değişen çizgi film programları bulunmaktadır. TV programları insanların düşüncelerini ve davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir. Çocuklara göre daha farkında ve bilinçli oldukları halde yetişkin bireyler bu programlardan etkilenebiliyorsa, çocukların çizgi film programlarından etkilenmemesi mümkün müdür? Ya da ebeveynler bu programların ne kadar farkındadır? soruları araştırmacılar için yol gösterici olmuştur.

Erken çocukluk dönemi, çocukların kendilerine özdeşim kurarak rol model alabilecekleri, rol model arayışı içerisinde oldukları bir dönemdir (Oktay, 1999; Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Bu dönemde özdeşim kurma yönelimi, çocukların kişilik gelişimleri açısından büyük bir öneme sahiptir. Ancak erken çocukluk dönemi çocuklarındaki söz konusu yönelimler, amaca uygun bir şekilde ve doğru programlara yönlendirildiğinde amacına ulaşmış olacaktır (Bryant ve Oliver, 2009). Aksi takdirde psikopatolojik televizyon izleme alışkanlığında olduğu gibi bilinçsizce ve rast-

gele seçilmiş yanlış modeller (süper kahramanlar), bu dönemdeki çocukların kişilik gelişimlerini sağlıklı olmayan temeller üzerinde şekillenmesine neden olabilecektir (Calvert ve Kotler, 2003). Erken çocukluk dönemlerinde temelleri atılıp şekillenmesiyle başlayan bu kişilik özelliklerinin çocukların yetişkinlik dönemlerinde ve tüm hayatları süresince etkisini sürdürebilmesi olasıdır (Özözen Danacı ve Çetin, 2016). Bunlar düşünüldüğünde ise televizyon izlemeye ilişkin alışkanlıkların, erken çocukluk döneminde kazanılması ya da kazandırılması gereken davranışlar arasında olduğu söylenebilir.

Cesur ve Paker (2007) çocukların izledikleri televizyon programlarında ilk sırayı çizgi filmlerin aldığını saptanmıştır. İlk sırada seyredilen çizgi film programları arasında ise Pepee, Calliou, Ben 10, Canım Kardeşim, İbi, Niloya, Elif'in Düşleri ve bunlar gibi daha birçok program gelmektedir. Bu dönem çocuğu çizgi film programlarında yer alan yardımseverlik, işbirliği gibi olumlu davranış örnekleriyle (Önder ve Doğal, 2006) karşılaşabileceği gibi cinsellik ve saldırganlık gibi olumsuz davranış örnekleriyle (Coyne ve Whitehead, 2008) de karşılaşabilmektedir. Çocukların bunlardan hangisini benimseyeceği ya da özdeşim kuracağı aile, çevre yaşantıları ya da süper kahramanın özelliğine bağlı olarak değişebilmektedir.

Yavuzer (1998) "Okul öncesi dönemden itibaren çocuklar model olarak seçtikleri çizgi film kahramanlarının özelliklerini günlük yaşamlarına ve oyunlarına yansıtmaktadırlar. Çizgi film kahramanları, çeşitli davranış ve hareketleriyle, okul öncesi çocuktaki saldırganlık dürtülerini harekete geçirebilmekte ve okul öncesi çocuğunu saldırgan yapabilmektedir. Çünkü okul öncesi çocukta dürtüleri kontrol etme yeteneği çok zayıf olmaktadır" görüşlerini belirtmektedir. Christakis ve Zimmerman (2007), Luther ve Legg (2010), Verlinden ve diğerlerine (2012) göre televizyonda yer alan bazı çizgi film programları hem sosyal hem de fiziksel saldırganlık ve şiddet içeriklerine sahiptir. Çizgi film programlarında gerek güldürmek, gerek dikkat çekmek gerekse çocukları eğlendirmek adına vurma, yaralama, ezme, ateş etme, bombalama, patlatma kesici aletleri kullanma, dövüş gibi olaylara yer verilmesinin yanısıra renk, simge, sembol, şekil, figür ve işaretle destekli bir atmosferle yansıtılan olumlu ve olumsuz davranışlar çocuklar tarafından benimsenip uygulanabilmektedir (Akçalı, 2007). Olumsuz içerikli TV programlarına ek olarak bazı çizgi film programları-

nın çocukta sosyalleşme, empati, paylaşma, çocuğa yardımlaşma duygusunu aşılama, çocuğun bilişsel gelişim sürecini hızlandırma, çocukta erken, etkin ve çabuk öğrenmeyi geliştirme, çocuğa bilinmeyen dünyaları keşfettirme, çocuğun dil gelişimini hızlandırma gibi okul öncesi çocuğun birey olarak gelişimine katkı sağladığını belirtmektedir (Mahesh Chandra Guru, Nabi ve Raslana, 2013; Önder ve Doğal, 2006; Zimmerman ve Christakis, 2005).

Çocuklar için hazırlanan programlar ve çocukların televizyon izleme sürelerinin fazlalığı da olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Yavuzer, 2003). Bundan dolayı izlenen çizgi film programlarının doğuracağı sonuçlar çocuklar için önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalarda uzun süre televizyon ve çizgi film izlemenin çocuklarda yüksek düzeyde duygusal kararsızlık (Persegani ve diğ., 2002), saldırganlık (Anderson ve Pempek, 2005) ve obezite (Rosiek ve diğ., 2015) düşük düzeyde uyum (Pagani, Fitzpatrick, Barnett ve Dubow, 2010); deneyime açıklık, dürüstlük (Persegani ve diğ., 2002) gibi sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır. Pediatri, nöroloji ya da nöropsikiyatri araştırmacıları, aşırı televizyon izlemenin çocuklardaki sinir sistemi bağlantılarını engellediğini ileri sürmektedirler (Christakis, Zimmerman, DiGiuseppe ve McCarty, 2004; Sigman, 2007; Takeuchi, Taki, Hashizume et al., 2013). Bir yetişkinin beyniyle aynı yapıda olmayan çocuk beyni gerekli bağlantıları oluşturamadığı için program ile ilgili bağlantıları koparmaktadır. Erken çocukluk dönemindeki çocuk buna bağlı olarak dikkat aralıkları geliştirmektedir (Sagvolden, Johansen, Aase, Russell, 2005). Eğer çocuk 2-4 saatten fazla televizyon izlerse çocuğun beyin fonksiyonları uyuşmakta, bağlantılar tembelleşmekte ve televizyonun uyuşturucu etkisi ile çocuğun beyni tek bir konuda odaklaşmama sorunu yaşamaktadır (Paavonen, Pennonen, Roine, Valkonen ve Lahikainen, 2006). Bundan dolayı çocuk beyni, konudan konuya atlar hale gelip dikkat sürekliliğini kaybetmektedir (Christakis ve diğ., 2004; Ertürk, 2004: 274).

Bunların yanı sıra çocukların çizgi film programlarını izlerken geçirdikleri zamanda bu çizgi film programlarını nasıl algılamış oldukları da okul öncesi çocuğun davranışlarına etki edebilmekte bundan dolayı programlar hazırlanırken çocukların bilişsel gelişim düzeyleri de dikkate alınmaktadır. Çünkü çocuklar televizyonda izledikleri programları yetişkin bireyler gibi yorumlamamakta, dolayısıyla bu durum kurgu ve gerçeği

ayırt etmede çocukların kayıtsız kalmalarına neden olabilmektedir. Bu konsept özellikle ebeveynleri çocuklarıyla beraber televizyon izlemelerinin önemini ortaya koymaktadır (Samaniego ve Pascual, 2007).

Araştırmanın önemi

Erken çocukluk dönemi çocukların algılarının en açık, kişiliklerinin oluşmasında en etkili dönemdir. Bu dönemdeki çocuklar anne-baba ile başlayıp çevresindeki büyükler, akran grupları ve dış uyarıcılarla etkileşimde bulunarak olumlu davranışları model alır, olumsuz davranışları ise taklit ederek öğrenir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012). Günümüzde çocukların en çok model alarak ve taklit ederek öğrendikleri alan dış uyarıcılardır (Bayrakçı, 2007). Bu dış uyarıcılardan biri hem görsel hem de işitsel kitle iletişim aracı olan televizyon ve televizyonda çocukların en çok tercih ettikleri çizgi film programlarıdır. Çizgi film programları içinde bulundurduğu görsel şölen ve eğlence unsurları ile çocukların dikkatlerini çekmektedir. Özellikle çocukların kendilerini çizgi film programındaki olumlu ve olumsuz karakterlerin yerine koymaları buna bir örnektir. Bu durum çocukta davranış değişikliklerine yol açabilmektedir (Erdoğan, 2010). Dolayısıyla anne ve babaların çocuklarını etkilemiş olduğu uyarıcıları tanımaları ve bu uyarıcılar hakkında farkındalığa sahip olmaları gerekmektedir. Çünkü okul öncesi dönem çocuğun için televizyon ve çizgi film programı konusundaki rehberi her konuda olduğu gibi ebeveynidir. Ebeveynlerin çizgi film programları hakkında bilgiye sahip olması, çocukların çok daha erken olumsuz etkilerden korunmasına ve bu bilinci kazanmasına yardım edeceği düşünülmektedir.

Okul öncesi dönemde televizyonun kullanımı ve izlenmesinin, çocuktaki televizyon dünyasının anlamını ailenin yönlendirmeleri ile gerçekleştiğini yani okul öncesi çocuğunun televizyon ile ilişkisinde, çocuğun çizgi film programlarında gerçekleşen olaylar arasında anlam kurma sürecinin aile tarafından belirlendiğini vurgulanmaktadır. Bu süreçte ebeveynler, kendi program seçimi ve izleme şekli ile rehber olmanın yanında çocuğun televizyon izleme zamanını, çocuğun program seçimini ya da izleme biçimini kontrol ederek doğrudan çocuğun televizyon ve çizgi programlar arasındaki belirleyici bir etkiye sahip olmaktadır (Ertürk ve Gül, 2006; Mutlu, 1997; 1999). Çalışmanın çıkış nedeni yaygın olarak kullanılan kitle

iletişim aracı olan televizyonda yayınlanan çizgi film programlarının okul öncesi dönem çocuklarına etkilerini ve ailenin çizgi film programları hakkında ne kadar bilinçli olduğunu öğrenmeye yöneliktir. Bu araştırmada çizgi film programlarının okul öncesi çocuklarına etkisi, ailenin çizgi film programlarına ve çocuklarda yarattığı etkilere olan farkındalık düzeyleri incelenmek amaçlanmıştır.

Yöntem

Bu araştırma nitel bir araştırma olup; fenomenoloji (olgubilim) tekniği esas alınarak yapılmıştır. Fenomenoloji, bir konuyu aydınlatma ve oraya dikkat çekmedir. Fenomenler ise olaylar, durumlar, tecrübeler veya kavramlar olabilmektedir (Creswell, 2012; Fraenkel ve Wallen, 2006). Araştırmaya yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği yön vermiştir. Çalışmada veri toplamak için çeşitli kaynaklar kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz ile değerlendirilmiştir. Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik önemli bir konudur. Bu araştırmada, hem araştırma sürecinin tasarımı sırasında hem de veri toplama araçlarının hazırlanmasında, nitel araştırma anlayışı çerçevesinde gerekli geçerlik ve güvenilirlik analizleri/stratejileri yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Bu çalışma, Kütahya ili Merkez ilçesinde çocuğu okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ailelerle yürütülmüştür. Aileler seçilirken araştırmanın amacı doğrultusunda uygun örnekleme tekniğinden yararlanılmış ve 25 aile seçilmiştir. Ebeveynlerden 2 baba ve 23 anne katılmış olup; betimleyici bilgiler Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun kişisel bilgileri

Kişisel Bilgiler	(f)	(%)
Çocuğun Cinsiyeti		
Erkek	11	44,00
Kız	14	56,00
Çocuğun Yaşı		
3	3	12,00
4	6	24,00
5	11	44,00
6	5	20,00
Çocuğun Okula Gitme Durumu		
Gidiyor	19	76,00
Gitmiyor	6	24,00
Annenin Çalışma Durumu		
Kamu	6	24,00
Özel Sektör	11	44,00
Diğer	1	4,00
Ev Hanımı	7	28,00
Babanın Çalışma Durumu		
Kamu	11	44,00
Özel Sektör	11	44,00
Diğer	3	12,00
Aile Dışında Çocukla İlgilenen		
Aile Büyükleri	24	96,00
Bakıcı	1	4,00
Araştırmaya katılan		
Anne	23	92,00
Baba	2	8,00

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aşamasında araştırmacılar tarafından görüşme formu ve gözlem formu oluşturulmuştur. Görüşme, görüşülen kişiye bir konu hakkında ayrıntılı, nitelikle ilgili sorular sorarak konu ile ilgili ayrıntılı ve derinlemesine bilgi almaktır. Görüşme tekniği araştırmacıya ve görüşme yapılan kişiye esneklik, derinlik sağlayan bir gözlem tekniğidir (Aziz, 2003; 85). Görüşme tekniği tek kişiyle yapılabildiği gibi grupla da yapılan; karşılıklı olarak konuşmak, soru sormak ve alınan bilgileri kaydetmek suretiyle yapılan çalışmalardır (Arıkan, 2000; 94). Gözlem, belirli bir ortam ya da kurumda oluşan davranışları ayrıntılı olarak araştırılmak istenildiğinde tercih edilmesi gereken bir veri toplama aracıdır (Balcı, 2006; 168). Araştırmada çizgi film programlarının okul öncesi çocuklarına etkisi, ailenin çizgi film programlarına ve çocuklarda yarattığı etkilere olan farkındalık düzeylerini değerlendirmeye yönelik 13 soru sorulmuştur. Sorular oluşturulurken 3 uzmandan görüş alınmıştır.

İşlem

Verilerin kaydedilmesi

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada verileri elde etmek amacıyla görüşmelerden yararlanılmıştır. Görüşmeler katılımcılarla konuşmak ve incelenen duruma ilişkin zengin ve derin bir anlayış geliştirebilmek için kullanılır (Bloor ve Wood, 2006). Görüşme tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme ise bireylerin görüş ve deneyimleri hakkında verilerin toplanmasında uygun bir yoldur (Çilesiz, 2011). Belirtilen nedenlerden dolayı bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan katılımcıların düşüncelerini ve deneyimlerini anlatmayı sağlayacak açık uçlu soruların kullanıldığı görüşme yaklaşımı kullanılmıştır. Görüşme sürecinde yöneltilecek sorular alan uzmanları tarafından kontrol edilerek düzenlenmiştir. Düzenlenen sorular her bir katılımcı araştırmacı ile yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde paylaşılan görüşler ve düşünceler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Süreçte sa-

mimi bir ortam oluşturulmaya önem verilmiş ve yapılan görüşme kayıtlarının gizliliği hakkında bilgilendirme katılımcılara görüşme öncesinde belirtilmiştir.

Nitel verilerin çözümlenmesi

Verilerin analizi için betimsel analiz tekniğinin bir türü olan betimsel ve sistematik tekniğinden faydalanılmıştır. Betimsel analizde farklı katılımcıların aynı soru hakkında farklı düşüncelerinin görüşülenlerden elde edildiği tarzda aktarılır. Betimsel ve sistematik analizde ise elde edilecek sonuçları daha sistematik belirlemek üzere; konuşma metinlerinin yazıya dökülmesi, alınan cevapların sınıflandırılması gibi yöntemlerin belirlenmesidir. Karmaşık ve zor bir yöntem olmasına rağmen ulaşılması oldukça zor veriler elde edilmiş olur. (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Betimsel analiz içerik analizine göre daha yüzeysel bir yöntemdir; veriler görüşülenden elde edildiği şekilde değiştirilmeden alıntılar şeklinde aktarılır.

Betimsel analiz aşamaları:

Betimsel analiz dört aşamadan oluşur (Altunışık, Çoşkun, Yıldırım ve Bayraktaroğlu (2010):

- 1-Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma,
- 2-Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi,
- 3-Bulguların tanımlanması,
- 4-Bulguların yorumlanması.

Bu çalışmada görüşmeler ses kaydı yapılarak daha sonrasında uzman eşliğinde deşifre edilmiş; sonrasında deşifrelerden faydalanılarak temalar ve kodlar oluşturulmuştur.

Geçerlilik ve güvenilirlik

Araştırmada görüşmelerin deşifreleri ayrıntılı incelenmiş; böylece ailelerden elde edilen verilerin birbirini teyit edilmesi yoluna gidilerek ulaşılan verilerin geçerliliği ve güvenilirliği artırılmak istenmiştir. Araştırmanın güvenilirliğine yönelik olarak yapılanlar arasında ise verilerin olduğu gibi aktarılmasının yanı sıra gereken durumlarda diğer verilerle birlikte yo-

rumlanmış olması yer almaktadır. Veri toplama ve analiz sürecinde belirlenenlerin dışında araştırmada kullanılan görüşme formları, ses kayıtları, tutulan notlar ve çözümlenmeler saklı tutulmaktadır.

Bulgular

Kavram Bilgisi

- Televizyon hakkında neler düşünüyorsunuz?

Araştırmaya katılan ailelerden sadece 10 aile televizyonun kavram bilgisine sahip olduğunu ve televizyon hakkındaki düşüncelerini örnekler sunarak açıklamışlardır.

Katılımcı F “Televizyon, geçmişten günümüze kadar kendini sürekli yenileyen hem görsel hem de işitsel olup eğlendirici unsurlarının yanında eğitici unsurlarında bulunduğu kitle iletişim aracıdır. Örneğin; eğitici olarak belgeseller çekiliyor, eğlendirici olarak diziler, yarışma programları, çizgi film programları yayınlanıyor. Fakat izlenen bu programların özenle seçilmesi gerektiğini çünkü her ne kadar eğlendirici ve eğitici olsa da içeriğinde şiddet, cinsellik içerdiğini düşünüyorum” diyerek cevap vermiştir. Diğer denekler ise televizyon kavramını bu kadar derinlemesine tanımını yapmamıştır.

Katılımcı A “Dizilerin, haberlerin, spor programlarının, yarışmaların yayınlandığı araçtır. Genelde eğlendirici unsurların yer aldığı bir iletişim aracı olarak düşünüyorum” şeklinde cevap vermiştir.

- Çizgi film denilince aklınıza neler geliyor?

Katılımcı G “Çizgi film denilince şu an aklıma gelen şiddet, cinsellik ve olumsuz davranışlara sebep olan, sadece çocukların televizyon başında zaman geçirmesi için yayınlanan dikkat çekici ve gerçek hayatla uyumlu olmayan programlar geliyor” şeklinde cevaplamıştır.

Katılımcı F “Pepee, Caliou, Ben 10, Canım Kardeşim, Niloya, Keloğlan masalları vb. çizgi filmler geliyor. Çocuklar genelde bunları izliyor” diyerek cevap vermiştir.

- Çizgi film programları başlamadan önce verilen uyarılar hakkında neler biliyorsunuz?

Katılımcı S “Numaralandırarak 1- Genel izleyici kitlesi, 2- 7 yaş ve üzeri izleyici, 3- 13 yaş ve üzeri izleyici, 4- 18 yaş ve üzeri izleyici, 5- Şiddet ve

koru içerikli, 6- Cinsel içerikli, 7- Olumsuz davranış oluşturabilecek programlar” şeklinde tek tek tanıtmıştır. Araştırmaya katılan diğer ailelerin de bu uyarıların ne anlama geldiklerini bildikleri görülmektedir.

- Çizgi filmin çocukların gelişimine etkisi konusunda neler düşünüyorsunuz?

Katılımcı D biraz duraksadı ve gülümseyerek “Bir öğretmen olarak bu soruya pek fazla olumlu bir şey söyleyemem. Çünkü kendi sınıfımda birçok olumsuz davranışların, saldırganlıkların, şiddetlerin çizgi filmlerinden olduğunu görüyorum. Evet akran gruplarının, ailenin, bizlerin, bulunduğu çevrenin illa ki etkileri vardır fakat nedenlerini sorduğumda aldığım cevaplar hep çizgi film karakterleri üzerine. Çocuklar çizgi film karakterlerine kendilerini koyarak bu davranışlarını gösterdiklerini aslında gayet güzel ifade ediyorlar. Bir yandan da anneyim ve kızımı düşünüyorum. İzlediğimiz çizgi filmler genelde olumsuz davranışlar oluşturmaya- cak, eğitici ve kavram öğretimine ağırlıklı. Bu yüzden Duru’nun dil gelişimine, sosyal gelişimine çok yararlı olduğunu da söyleyebilirim” diyerek cevap vermiştir.

Katılımcı C ise “Eğitici ve yaş grubuna uygun olan çizgi filmlerin çocukların gelişimleri üzerinde olumlu etkisi olduğunu düşünüyorum” diyerek yanıtlamıştır.

İzleme Süreleri

- Çocuğunuz günlük kaç saatini çizgi film seyrederek geçiriyor?

Katılımcı Ö suratı asık bir şekilde duraksayarak “Biz anne ve baba öğretmeniz. Hafta içleri geç geliyoruz. Bu yüzden çocuğum babaannesi ile zaman geçiriyor. Babaannesi de kızımın her istediği duruma ayak uyduramayacağı için çizgi film programlarını açıp kendi işlerini yapıyor. Bu da kızımın günlük rahat 3 saat çizgi film izlemesi demek. Üzülüyorum bu duruma. Anneme ne kadar uyarıda bulunsam da yaşından dolayı çok da fazla müdahale edemiyorum. Ama bunu hafta sonları kızımla vakit geçirerek izleme zamanını yarım saate kadar düşürebiliyorum” diyerek cevap vermiştir.

Katılımcı M “Her gün saat 5’e kadar okulda zaten. Okulda evet çizgi film seyrettiklerini söylüyor fakat zaman kavramı daha oluşmadığı için

kaç saat izlediklerini bilemiyorum. Eve geldiğinde ise 1 saat çizgi film izler ve izlerken de uyuyakalır” diyerek gülmüştür.

Program Seçimi

- Çocuğunuzun en çok seyrettiği çizgi film programları nelerdir?

Katılımcı B Birden duraksadı ve güldü. Gülerken “Neredeyse bütün çizgi filmlerini ayırt etmeden izliyorlar. Bir program bitince hemen başka çizgi filme geçiyorlar. Oğlum Gumball, rafadan tayfa izliyor çoğunlukla. Kızım ise Canım Kardeşim, Winx Clup çok fazla izliyor” şeklinde cevap vermiştir.

Katılımcı H ise “Mmmmm... sanırım en çok seyrettiği program Pepee ya da Niloya”. Gülümsedi. “Aslında bugüne kadar hangi çizgi film programını çok seyrettiğini takip edemedim. Çünkü genelde kendi annem yada eşimin ailesi ilgileniyor” şeklinde cevap vermiştir.

- Çocuğunuz hangi tarz çizgi film programlarını seyrediyor?

Katılımcı Ş “Eğitici programlar demek isterdim fakat bizimkisi eğlendirici daha çok hayali ve gerçek dışı çizgi filmler seyrediyor. Özellikle Cartoon Network” şeklinde cevaplamıştır.

Katılımcı S ise “Tarçın-Narçın gibi çizgi filmler izletiyoruz yahut Canım Kardeşim gibi kavram ağırlıklı çizgi filmler izliyoruz. Annemde okul öncesi öğretmenim olduğu için izlettiklerimiz sınırlı ve dikkat ederek sunuyoruz çizgi film programlarını” diyerek cevaplamıştır.

- Çocuğunuzun seyrettiği çizgi film programlarının içerikleri hakkında neler düşünüyorsunuz?

Katılımcı Ö “Seyrettiği programları biz seçtiğimiz için çocuğuma yararlı olduğunu ve yaşına uygun kavramları öğrendiğini, tercih ettiğimiz çizgi film karakterlerini de özellikle model aldığı düşünerek seçtiğimiz için davranışlarına olumlu yansıdığını düşünüyorum” diyerek yanıtlamıştır.

Katılımcı M ise “İzlediği çizgi film programlarının hepsinin uygun ve faydalı olduğunu düşünmüyorum. Mesela oğlum Ninja Kaplumbağaları çok fazla sever ve bunu izledikten sonra arkadaşlarına, bize saldırır, şiddet gösterir. Sürekli ‘Ben, Ninja Kaplumbağayım ve en üstün benim. Bu yüzden dediklerimi yapmak zorundasınız’ der bize”. Katılımcı gülerken cevabını sonlandırmıştır.

Yaş Özellikleri

- Çocuğunuzun izlediği çizgi film programlarının yaş özelliklerine uygunluğu hakkında neler düşünüyorsunuz?

Katılımcı H “Çok fazla çalıştığım için çocuğumun izlediği çizgi film programlarını takip edemiyorum. Ama Pepee ve Coliou gibi çizgi filmlerin çocukların yaşlarına uygun olduğunu düşünüyorum” diyerek cevap vermiştir.

Katılımcı Ö “Çizgi filmlerin çoğunun çocukların yaşına uygun olduğunu düşünmüyorum. 5 yaşındaki çocuğun izlediği çizgi film programlarını 4 yaş, 3 yaş çocukları da izliyor. Bu bana biraz yanlış geliyor. Çünkü her dönemin kazanması gereken davranışlar ve kavramlar farklı. Çizgi filmlerin bu yüzden her yaşa özel ve yaş özelliklerine göre içeriklerinin olması gerektiği kanısındayım” şeklinde cevaplamıştır.

İzlenen Programın Etkileri

- Çizgi film programlarının çocuğunuz üzerindeki etkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?

Katılımcı Ş “Mmm nasıl desem daha çok gerçeğe uzak, hayali ve erkeksi çizgi filmler izlediğini düşündüğümde olumlu etkilendiğini söyleyemiyorum” Güldü. “Hatta çizgi filmlerden sonra arkadaşlarına olan davranışları çok sert ve sürekli üstünlük kurma durumu oluşuyor. Daha geçen hafta misafirlğe gittiğimizde başlarda güzel güzel oynarken arkadaşı oyun hakkında şunu da yapalım, bunu da yapsak dediğinde benimki başlıyor bağırma. ‘Hayır. Yapmayacağız. Ben senden öndeyim. Benim istediklerimi yapacağız. Beni dinleyeceksin. Ver onu oynamayacağız’ şeklinde arkadaşına karşı çıkıyor. Arkadaşı da böyle olunca oyun oynamayı bırakıyor haliyle. Bu durum evde eşime ve bana karşıda oluyor” şeklinde cevap vermiştir.

Katılımcı D “Çocuklar çizgi filmlerde seçim yapamadıkları için programlardan olumsuz etkilendiklerini düşünüyorum. Birde benim çocuğumda çizgi film programlarının bağımlılık yarattığını düşünüyorum. Bunu da geçen gün herkes yattı ve ben bir ara uyandım. Uyandığımda salonda kısık bir şekilde sesler geliyordu. Acaba televizyonu açık mı unuttuk? diye düşündüm. Bir baktım çizgi filmi açmış Gumball izliyor. Kızgın

surat ifadesiyle bu yaştaki çocuğun gece yarısı çizgi film için kalkacağı şaşkırtıcı değil mi?" diyerek cevap vermiştir.

- Çocuklarınızın çizgi film seyrettikten sonra gözlemediğiniz davranışlar nelerdir?

Katılımcı F "Kızım genelde uçan, sihir yapan ve değişen kızlar var ya sanırım ismi mmmm Winx Clup onu çok seviyor. İzlerken sürekli koltukların tepesinde. 'Ben de bir periyim. Uçabiliyorum' deyip koltuktan kendini atıyor. Bak değişiyor. Şimdi sana yemek yapacağım gibi şeyler söylüyor. Bunu sürekli yaşıyorum. ALLAH'tan yanında ben varım. Bu tarz çizgi filmlerden dolayı kızımı yalnız bırakmaya korkuyorum ve bu programların kaldırılmasını çok istiyorum." Şeklinde cevaplamıştır.

Katılımcı Ş ise "Oğlum çizgi film seyrettikten sonra kendini o karaktere koyuyor. Çevresindekilere zarar vermeye başlıyor. Mesela parkta çocuklarla kavga ediyor. Kendini sevdiği karakterin ismiyle tanıtıyor. Ona uymayan bir durum olduğunda hemen fiziksel şiddet ve saldırganlığa yöneliyor" diyerek yanıtlamıştır.

İzlenen Programların Paylaşımı

- Siz ya da evinizdeki diğer ebeveynler çocuğunuz çizgi film izlerken neler yapıyorsunuz?

Katılımcı Ö "Çocuğumuz çizgi film seyrederken işlerimizi tamamen bırakıyoruz babasıyla. Çünkü seçtiğimiz çizgi filmlerin bazen sona sıkıcı geldiğini görüyoruz. Bu yüzden anne ve baba olarak çocuğumuza model olmaya çalışıyoruz. Hatta çizgi filmi seyrederken dikkatini çekmek için 'Aaaa gördün mü nasıl paylaşıyor elmalarını. Sence doğru mu yapıyor?' şeklinde babasıyla birbirimize sorular sorarak onunda katılmasını sağlıyoruz. Biz bu şekilde yaptıkça bize katıldığını, çizgi film hakkında kendini ifade ettiğini görüyoruz. Birlikte zaman geçirdiğimizde çocuğumuzun neler öğrendiğini de görebiliyoruz" şeklinde cevaplamıştır.

Katılımcı Ç ise "Ev işleri, temizlik, çamaşır, bulaşık, yemek yapıyorum. Çünkü çocuğum çizgi film seyrederken bunları daha kolay yapabiliyorum. Yoksa imkânı yok" gülümseyerek cevap vermiştir.

Çocuğunuz çizgi film izlerken iletişim kurmak istediğinizde çocuğunuzun tepkileri neler oluyor?

Katılımcı D “Tepki vermiyor. Tepki vermesi için ya iki üç kez seslenmem yada televizyonu kapatacağımı söylemem gerekiyor. Çok fazla odaklanıyor. Mesela o çizgi film izlerken televizyonun önünden geç kıyamet kopar. Gülümseyerek çekilmeniz için gelir iter” diyerek yanıt vermiştir.

Katılımcı S “Gülümseyerek cevap verir ama o an sizi susturmak için. Söyleyeceği şeyi uzatmaz. Cevap verirken bile gözü hala o çizgi filmindedir. Göz teması kurmaz o an. Çizgi film hakkında sorular sorarız eşimle anlatmaz. Gider oyuncakları ile oynarken onlara anlatır. Gördüklerini oyuncaklarına yansıtır” şeklinde cevaplamıştır.

Tartışma Ve Sonuç

Alan yazında televizyon ve çizgi film programlarının çocuklara etkisi, çocukların çizgi film programlarını izleme süreleri, medya okur-yazarlığı hakkında bir takım araştırmalar bulunmaktadır (Akkuş ve Yılmaz, 2015; Büyükbaykal, 2007; Cesur ve Paker, 2007; Ceylan, Bıçakçı ve Aral, 2012; Kalan, 2010; Özdemir ve Ramazan, 2012; Öztürk ve Karayağız, 2007). Bu araştırmada ise diğer araştırmalardan farklı olarak çizgi film programlarının davranışa etkileri, izleme süreleri, çocukların daha çok hangi çizgi film programlarını izlediği, ailenin kavram bilgisi, ailenin çizgi film programlarının çocuklarının gelişimine ve yaşına uygunluğu, çizgi film programlarının içerikleri hakkında düşünceleri ve ailenin farkındalığı nitel bir çalışma ile incelemek amaçlanmış ve alan yazına katkı sağlayacak önemli sonuçlar elde edilmiştir. Yapılan araştırmada çizgi film programlarının çocuklara olumlu etkilerinden çok olumsuz etkilerinin olduğu, bunun çocuğa zarar verecek duruma kadar geldiği ve araştırmaya katılan ailelerin çizgi film programları hakkında fazla bilgiye sahip olmadıkları, bundan dolayı program konusunda seçimleri çocuğa bıraktıkları, olumsuz davranışlara neden olan çizgi filmlere müdahale edilemediği, çizgi film programları ile ilgili iletişime geçilmediği görülmüştür. Bununla birlikte belki de en önemlisi ebeveynlerin birbirileri özellikle çocukları ile kaliteli vakit geçirmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca katılımcıların televizyon ve çizgi film programları hakkında kavram bilgisine sahip olmadıkları, çizgi film programlarının çocukların gelişimine olumsuz şekilde etki ettiğini ve

bunları odaklanamama, şiddet, saldırganlık gibi örneklendirerek söylemeleri dikkat çekmiş ve olumlu etkilerinden çok bu olumsuzlukların dile getirildiği görülmüştür. Kalan (2010) ile Belviranlı ve diğ. (2008) yapmış olduğu çalışmada benzer şekilde ebeveynlerin medya okur yazarlığı ve konu ile farkındalığının zayıf olduğunu saptamıştır. Dolayısıyla şimdiki çalışmayı desteklemektedir. Diğer taraftan Ceylan, Bıçakçı ve Aral'ın (2012) ilkökul düzeyinde yapmış olduğu araştırmada ise TV izleme süresi ve program türünün benlik kavramına etki etmediği sonucu, bu çalışmada ortaya çıkan katılımcıların çizgi filmlerin etkisi ile ilgili aktardıkları olumsuzluklarla çelişmektedir. Akkuş ve Yılmaz'ın (2015) çalışmasındaki 3-60 ay çocukların TV izleme süreleri (2-6 saat) ile bizim çalışmamızdaki katılımcıların vermiş olduğu cevaplar ile uyusmaktadır. Çizgi film programlarının çocuklara etkileri konusunda katılımcılarla konuşulduğunda çok fazla olumsuz davranışlara neden olduğu bunların kendilerine, çocuklarının akran gruplarına, oyuncaklarına yansıdığı ve çocukların fiziksel olarak tehlikeli durumlar yarattıkları ortaya konulmuştur. Bu sonuçlar ile Büyükbaykal (2007), Christakis ve Zimmerman (2007), Christakis ve diğ. (2004), Erdoğan ve Baran (2008), Özdemir ve Ramazan (2012); Pagani vd (2010) bulguları paralellik göstermektedir. Katılımcılar bu çalışmada çocukların genel olarak eğlendirici çizgi film programları izlediğini belirtmiş ve daha çok TRT Çocuk ve Planet TV'de yayınlanan 'Pepee' cevabını vermişlerdir. Araştırmada katılımcılara çizgi film programları biraz kısıtlanıp sadece çocuklarının izlediği çizgi filmler hakkında neler düşündükleri sorulduğunda ise genellikle çocukların davranışlarına yansıttığı olumsuz etkilerden bahsetmekte ve yaşlarına uygun olmadığı, gerçek hayatla ilişkili olmadığı şeklinde cevap verdikleri tespit edilmiştir. Çizgi film programların yaş ve içerik bakımından neler düşünüldüğü sorulduğunda katılımcıların genelde örnek verdikleri ve nasıl olması gerektiğini açıklamadan sadece çocuklarına yansıdığı şekliyle cevap verdikleri görülmüştür. Araştırmacı katılımcılardan program seçimi hakkında bilgi sahibi almak istediğinde katılımcılarının çoğunun programları kendilerinin seçtikleri, çocuklarının istedikleri çizgi film programları seyrettikleri yönünde olmuştur. Çocuklar çizgi film seyrederken ise çoğu katılımcı çocuğuyla birlikte izlemediğini bunun yerine ev işleri ya da kendi çalışmalarını yaptığını söylemiş ve o süre içinde çocuğunun sadece fiziksel ihtiyaç-

ları olduğunda yanında bulduklarını belirtmiştir. Araştırmacı katılımcılara bu süre zarfında çocuklarıyla iletişim kurmak istediklerinde çocukların ne şekilde tepki verdiklerini sormuş ve katılımcıların çoğu çocuğunun hırçınlaştığını ya da tam tersi sessiz kaldığını ve bundan dolayı çizgi film programları izlenildiği zaman çok fazla iletişime geçemediklerini belirtmişlerdir.

Öneriler

Okul öncesi çocuklar için ebeveynlerin çizgi film programları hakkında bilgiye sahip olması onlar için seçici davranabilme, program izleme alışkanlıkları konusunda örnek olma, eleştirel bakış açısı yeteneği kazandırabilme, maruz aldıkları konusunda duygularını ifade edebilmesine destek olma, fantezi ve gerçek arasındaki farkı ayırt edebilme bilincini kazandırma açılarından önem taşımaktadır. Bundan dolayı anne-babalar ve ilgili kişilere aşağıda bir takım öneriler sunulmuştur:

- Öncelikle ebeveynler çocukları ile kaliteli zaman geçirmeli,
- Ebeveyn çocuklarının çizgi film saatini sınırlandırmak istiyorsa öncelikle kendi TV izleme süresini sınırlandırmalı,
- Çizgi film seçimi yapılırken çocukla birlikte karar verilmeli,
- Hep birlikte TV izlerken program yada çizgi film seçimi yaparken akıllı işaretlere dikkat etmeli,
- İş, stres vs gibi nedenlerden dolayı çocuğa baştan savmak için TV yi açıp eline kumanda verilmemeli
- Çizgi filmler çocukların hayal dünyasına hitap edebilir ama unutulmamalıdır ki sanal dünyanın bir etkinliği ile gerçek dünyanın oyunu kıyılanamaz.
- En önemlisi ebeveynler konu ile ilgili alan uzmanlarından destek almaktan çekinmemeli.

Nitel araştırmalarda sınırlılıklar geniştir, fakat bu çalışmanın en önemli sınırlılıklarından biri tema ve kodlamalar için veri analizi ya da içerik analizleri yapılarak Miles ve Huberman (1994) katsayıları ulaşılabilirdi. Böylelikle güvenilirlik artırılabilirdi. Bulguları karşılaştırmak için doküman analizi yapılp; çeşitli dergi ve köşe yazılarıyla çalışma genişletilebilirdi. Bir diğer sınırlılık, çalışma katılımcılarını seçerken her sosyo ekonomik

düzeyden ebeveynler seçilebilirdi. Böylelikle karşılaştırmalar yapılarak olgu daha derinlemesine incelenebilirdi.

Kaynakça

- Akçalı, S. İ. (2007). *Medya ve çocuk*. İstanbul: Ebabil Yayınları.
- Akkuş, S. Y. ve Yılmaz, Y. (2015). 3-60 ay arası çocukların televizyon izleme alışkanlıklarının incelenmesi. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi "Erken Müdahale", 11-13 Mayıs, Ankara. Sözel Bildiriler XIV. SS060
- Altunışık, R., Coşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Anderson, D. R. ve Pempek, T. A. (2005). Television and very young children. *American Behavioral Scientist*, 48(5), 505-522.
- Arslan, A. (2004). Bir sosyolojik olgu olarak televizyon. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1). <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/163/163>
- Arıkan, R. (2000). *Araştırma teknikleri ve rapor yazma*. Ankara: Gazi Kitabevi, s. 94
- Aziz, A. (2003). *Araştırma yöntemleri, teknikleri ve iletişim*. Ankara: Turhan Kitabevi, s. 85
- Balcı, A. (2006). *Araştırma teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Yayınları, s. 168
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Belviranlı, S., Ceritoğlu, K., Bilgin, Ç., Bayraktar, F., Bulut, H., Vaizoğlu S. A. ve Güler, Ç. (2008). Annelerin televizyon izleme konusundaki davranışları ve akıllı işaretler. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni*, 7(3), 191-198.
- Bloor, M. ve Wood, F. (2006). *Keywords in qualitative methods*. Thousand Oaks, London, New Delhi: Sage Publications.
- Bryant, J. ve Oliver, M. B. (2009). *Media effects: Advances in theory and research*. New York: Taylor & Francis.
- Büyükbaykal, G. N. (2007). Televizyonun çocuklar üzerindeki etkileri. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 28, 31-44.

- Calvert, S. L. ve Kotler, J. A. (2003). Lessons from children's television: The impact of the children's television act on children's learning. *Applied Developmental Psychology*, 24, 275-335.
- Cesur, S. ve Paker, O. (2007). Televizyon ve çocuk: Çocukların TV programlarına ilişkin tercihleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 106-125.
- Ceylan, R., Bıçakçı, M. ve Aral, M. (2012). Çocukların benlik kavramlarında televizyon seyretme süresi ve seyredilen programların etkisinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 25-33.
- Christakis, D. A. ve Zimmerman, F. J. (2007). Violent television viewing during preschool is associated with antisocial behavior during school age. *Pediatrics*, 120(5), 993-999.
- Christakis, D. A., Zimmerman, F. J., DiGiuseppe, D. L. ve McCarty, C. A. (2004). Early television exposure and subsequent attentional problems in children. *Pediatrics*, 113(4), 708-713.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education International.
- Çilenti, K. (1984). *Eğitim teknolojisi ve öğretim*. Ankara: Özel Yayın.
- Çilenti, K. (1982). Televizyonla eğitim ilkeleri ve Türkiye'deki uygulamalar. *A.Ü. EBF Dergisi*, 15(2), 151-164.
- Çilenti, K. (1980). *Çocuk ve kitle iletişim araçları*. Çocuk ve eğitim, (Yay. Haz.: N. Koç), Ankara: TED Yay.
- Çilesiz, S. (2011). A phenomenological approach to experiences with technology: current state, promise, and future directions for research. *Educational Technology Research and Development*, 59(4), 487-510.
- Ertürk, Y. D. (2004). Çocuk ve televizyon etkileşiminde aile. *I.Uluslararası Çocuk ve İletişim Konferansı*, ss.271-277.
- Ertürk, Y. D. ve Gül, A. A. (2006). *Çocuğunuzu televizyona teslim etmeyin*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Erdoğan, S. ve Baran, G. (2008). A study on the opinions of parents regarding television watching habits of their children in the four-six age group. *The Social Science*, 3(3), 245-248.

- Erdoğan, S. (2010, November). Erken çocukluk döneminde televizyonun sosyal gelişime ve değerler eğitimine etkisi. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (pp. 764-767).
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2006). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Kalan, Ö. G. (2010). Medya okuryazarlığı ve okul öncesi çocuk: Ebeveynlerin medya okuryazarlığı bilinci üzerine bir araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 39, 59-73.
- Luther, C. A. ve Legg, J. B. (2010). Gender differences in depictions of social and physical aggression in children's television cartoons in the US. *Journal of Children and Media*, 4(2), 191-205. <http://dx.doi.org/10.1080/17482791003629651>
- Mahesh Chandra Guru, B. P., Nabi, A. ve Raslana, R. (2013). Role of television in child development. *J Mass Communicat Journalism*, 3(3), 153. Doi:10.4172/2165-7912.1000153
- Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve toplum*. Ankara: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Yay.
- Mutlu, E. (1997). Televizyon, çocuklar ve şiddet. *İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi* 4, 41-77.
- Oktay, A. (1999). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Önder, A. ve Dağal, B. A. (2006). Okul Öncesi çocukların annelerinin 'Benimle Oynar mısın?' çocuk programını kalite kriterlerine göre değerlendirmesi. II. Uluslararası Çocuk ve İletişim Kongresi, s.171-184.
- Özdemir, A. A. ve Ramazan, O. (2012). Çizgi filmlerin çocukların davranışları üzerindeki etkisinin anne görüşlerine göre incelenmesi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 35, 157-173.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özözen Danacı, M. ve Çetin, Z. (2016). Erken çocukluk döneminde görülen okul zorbalığı davranış eğilimlerinin çocukların kişisel/sosyal-

- dil-motor gelişimleri ile olan ilişkisi. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 3(2), 53-72.
- Öztürk, C. ve Karayağız, G. (2007). Çocuk ve televizyon. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(2), 81-85.
- Pagani, L. S., Fitzpatrick, C., Barnett, T. A. ve Dubow, E. (2010). Prospective associations between early childhood television exposure and academic, psychosocial, and physical well-being by middle childhood. *Arch Pediatr Adolesc Med.*, 164(5), 425-431.
- Paavonen, E. J., Pennonen, M., Roine, M., Valkonen, S. ve Lahikainen, A. R. (2006). TV exposure associated with sleep disturbances in 5-to 6-year-old children. *Journal of Sleep Research*, 15(2), 154-161.
- Persegani, C., Russo, P., Carucci, C., Papeschi, L., Trimarchi, M. ve Nicolini, M. (2002). Television viewing and personality structure in children. *Individual Differences*, 32, 977-990.
- Rosiek, A., Maciejewska, N. F., Leksowski, K., Rosiek-Kryszewska, A. ve Leksowski, L. (2015). Effect of television on obesity and excess of weight and consequences of health. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 12(8), 9408-9426.
- Sagvolden, T., Johansen, E. B., Aase, H. ve Russell, V. A. (2005). A dynamic developmental theory of AttentionDeficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) predominantly hyperactive/impulsive and combined subtypes. *Behavioural and Brain Sciences*, 28(3), 397-419.
- Samaniego, C. M. ve Pascal, A. C. (2007). The teaching and learning of values through television. *Review of Education*, 53, 5-21. Doi:10.1007/s11159-006-9028-6
- Sigman, A. (2007). Visual voodoo: The biological impact of watching TV. *Biologist*, 54(1), 12-17.
- Takeuchi, H., Taki, Y., Hashizume, H., Asano, K., Sassa, Y., ... Kawashima R. (2013). The impact of Asano M., television viewing on brain structures: cross-sectional and longitudinal analyses. *Cereb Cortex*, 25(5), 1188-1197. Doi: 10.1093/cercor/bht315.
- Verlinden, M., Tiemeier, H., Hudziak, J. J., Jaddoe, V. W., Raat, H., Guxens, M., ...Jansen, P.W. (2012). Television viewing and externalizing problems in preschool children: The generation r study. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 166(10), 919-925. Doi:10.1001/archpediatrics.2012.653

-
- Yavuzer, H. (1998). *Çocuk ve suç*. İstanbul: Remzi Kitabevi, s245.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, K. (2010). Raising the quality in qualitative research. *Elementary Education Online*, 9(1), 79-92.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (6. baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zimmerman, F. J. ve Christakis, D. A. (2005). Children's television viewing and cognitive outcomes: a longitudinal analysis of national data. *Arch Pediatr Adolesc Med.*, 159(7), 619-25.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Yetim, G. & Sarıçam, H. (2016). Çizgi Film Programlarının Çocuklara Etkisi Konusunda Ailelerin Bilgi ve Farkındalık Düzeylerinin İncelenmesi, *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 6(11), s.341-364.